

Razgovarao: DARKO VLAHOVIĆ

Rob Riemen

EUROPSKA UNIJA JE POLITIČKI KONSTRUKT BEZ DUŠE KOJI NEMA NIKAKVE VEZE S ONIM ŠTO PRAVA IDEJA EUROPE JEST

Nizozemski filozof poznat je po svojim kritikama modernih društvenih, političkih i kulturnih fenomena, a posebno se bavi pitanjima fašizma, nacionalizma i opasnostima od njihova povratka, a razgovaramo u povodu njegove knjige 'Umijeće postajanja čovjekom'

Glavni razlog zašto mi Europljani trebamo braniti Ukrajinu jest taj što nas povijest uči da Putin neće stati ako Ukrajina kapitulira, kaže nam Rob Riemen

Jedini pravedan rat je onaj koji se vodi za povratak pravde i trajnog mira protiv neprijatelja koji ih je uništio zbog pohlepe, žudnje za moći i sličnih poriva, kaže nam Riemen

“Čovječanstvo se otudilo od majke prirode i svjesno je uništava, te ga pritom ne sputava nikakav sustav vrijednosti”, pesimistična je dijagnoza aktualnog trenutka nizozemskog esejista i kulturalnog filozofa Roba Riemena (1962.). Izlaz iz trenutne krize - po njegovu mišljenju - zdrava je doza realizma i shvaćanje da trebamo naučiti kako ‘postati čovjekom’. O toj je temi napisao knjigu “Umijeće postajanja čovjekom” koju je nedavno u prijevodu Svetlane Grubić Samaržija objavio zagrebački nakladnik TIM press. Riemen je poznat po svojim kritikama modernih društvenih, političkih i kulturnih fenomena, a posebno se bavi pitanjima fašizma, nacionalizma i opasnostima od njihova povratka. Autor je brojnih eseja i knjiga - najpoznatije su mu “Vječiti povratak fašizma”, “Plemstvo duha” i “Škola života”: sve ih je na hrvatskom objavio TIM press - u kojima ne skriva svoju ljubav prema ideji Europe kao slobodne, kulturne zajednice u kojoj se razmjenjuju ideje i poštuju ljudska prava. S istim je idealima prije 30 godina osnovao institut Nexus, organizaciju posvećenu proučavanju europske kulturne baštine u njezinom umjetničkom, filozofskom i ideološkom kontekstu, koja je tijekom godina na raznim događanjima ugostila desetke najuglednijih svjetskih filozofa, povjesničara, znanstvenika, umjetnika i političara. Nedavno je Riemen gostovao na sajmu knjiga u Pulji gdje je predstavio “Umijeće postajanja čovjekom”, a tim je povodom ljubazno pristao na razgovor za Express.

Express: U svojoj posljednjoj knjizi pišete o umijeću ‘postajanja čovjekom’. Na kakvog čovjeka mislite? Po čemu je ‘vaš’ čovjek - univerzalni čovjek? Približavamo li se tom idealu ili se udaljujemo?

Koliko ja znam, postoji samo jedna vrsta čovjeka: ‘Homo sapiens sapiens’. To je biće koje posjeduje svijest, savjest i sposobnost razmišljanja, spoznaje ideja, vrijednosti i imaginacije. Mislim da se svi možemo složiti s ovim osnovnim činjenicama. Ako darvinizam shvaćate pojednostavljeno, mogli biste pomisliti da je ‘postati čovjek’ evolucijski fenomen. Darwin bi prvi bio koji bi shvatio da je to prilično glupa ideja. Iстина je sljedeća: Homo sapiens sapiens jedina je vrsta koja ima dvostruku prirodu. S jedne strane imamo svoju životinjsku prirodu, s instinktima i željama, a također smo i smrtni kao i svi drugi životinjski oblici. S druge strane, posjedujemo

duhovnu prirodu i svijest. Za razliku od životinja, mi smo, od trenutka kada smo počeli razmišljati, svjesni da ćemo jednom umrijeti. No, također smo svjesni svijeta ideja. Znamo za istinu, ljepotu, dobrotu, ljubav, slobodu, pravdu. Umijeće ‘postajanja čovjekom’ leži u pronalaženju vlastitog odgovora na dva velika moralna pitanja koja nam je postavio Sokrat: Što je dobar život? I što je dobro društvo? Odgovori koje pronadete definirat će vaš život i svijet u kojemu živite.

Express: U knjizi citirate Nietzschea koji se žali zbog nedostatka obrazovanja, plemenitosti i čudoređa kod ljudi svoga doba. Dva tisućljeća ranije Ciceron se u svojim pismima Atiku također žalio kako su mlade generacije neobrazovane i nepriстойne. Govori li nam to da su ljudi oduvijek bili ljudi, i da je plemstvo duha samo nedostižan ideal?

Ono što nam to govori upravo je tema moje knjige: postati čovjekom je umjetnost! To nije nešto što nam je unaprijed dano. Ne možete to kupiti niti preuzeti s interneta. Svaki pojedinac i svaka generacija moraju prakticirati tu umjetnost. Povijest nam iznova i iznova pokazuje što se događa ako ne prakticiramo tu umjetnost - i ako ne naučimo lekcije iz povijesti: tada ostajemo zarobljeni u vlastitim lažima i gluposti, nesposobni prevladati vlastite strahove, što na kraju vodi prema većem nasilju, destrukciji i novim ratovima.

Express: U prvom poglavlju knjige, ‘Rat kao životna škola’, opisujete tragične posljedice rata na ljudsko društvo i pojedince. Postoji li u tome smislu rat koji treba voditi? Postoji li pravedan rat? Trebaju li, primjerice, Ukrajinci odustati od svoje neovisnosti i slobode u zamjenu za mir?

U tom poglavlju, kroz iskustva svoje majke, govorim o tome koliko je važno savladati umjetnost postajanja čovjekom, jer rat je nešto što moramo nastojati izbjeći pod svaku cijenu! Jedini pravedan rat je onaj koji se vodi za povratak pravde i trajnog mira protiv neprijatelja koji ih je uništio zbog pohlepe, žudnje za moći i sličnih poriva. Zemlja koja više nije neovisna i slobodna, po definiciji, ne može živjeti u ‘miru’, jer nije ništa drugo nego potlačena od strane moćne vanjske sile. Mislite li da su Nizozemska i nacistička Njemačka živjele u miru tijekom Drugog svjetskog rata, dok smo izgubili svoju neovisnost i slobodu? Glavni razlog zašto mi Europljani trebamo braniti Ukrajinu jest taj što nas povijest uči da Putin neće stati ako

Rasizam, laži i ogorčenje sada su svakodnevni dio politike nizozemske vlade, kaže nam Rob Riemen

Ukrajina kapitulira. Razni ‘cezari’, i u prošlosti i danas, opsjednuti moći i ‘veličinom’, nikada ne staju u svojoj ambiciji za svjetskom dominacijom.

Express: Jedno od pitanja koje ste u knjizi postavili je što će se dogoditi ako Trump drugi puta bude izabran

za predsjednika SAD-a. Sada se to dogodilo. Možemo li od njegovog predsjedništva očekivati išta dobro? Može li nas on pozitivno iznenaditi? Pozitivno iznenaditi čime točno?! Što biste smatrali kao ‘nešto dobro’?! Ako samo pratite vijesti o ljudima koje želi postaviti u svoj kabinet, i ako iole poznajete fašistički način razmišljanja, nije teško zaključiti što možemo očekivati.

Nastavak na sljedećoj stranici →

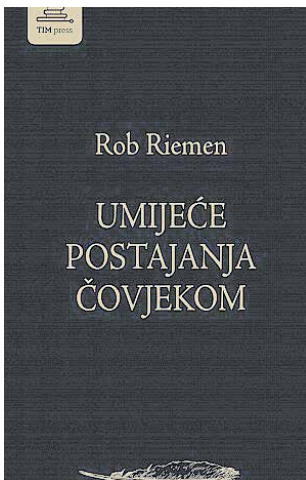
Wilders je obožavatelj Putina, ali dovoljno je pametan da to sada ne pokazuje previše javno. Europska unija, kao što biste trebali znati, duboko je podijeljena. Wildersov prijatelj, gospodin Orban, još je veći obožavatelj i prijatelj Putina. Svi su oni isti. Orban i Wilders zanimaju se za EU samo dok mogu profitirati od nje

Express: Osnivač ste Nexus Instituta koji ove godine slavi 30 godina postojanja. Zašto ste pokrenuli taj institut i koja je njegova glavna misija?

Važan dio misije Nexus Instituta tema je druge etide u mojoj knjizi. U tom poglavlju pod naslovom "O gluposti i laži" objašnjavam kako je jedan od razloga za osnivanje Nexus Instituta borba protiv kulture laži i gluposti - osobito u akademskom i političkom svijetu. Uz to, širi cilj Instituta je učiniti ono što su sveučilišta prestala raditi prije mnogo vremena: pružiti ono što se nekoć zvalo 'universitas', što su Grci nazivali 'paidéia', Nijemci 'bildung', a u anglosaksonskom svijetu poznato je kao 'liberalno obrazovanje'. To uključuje prijeko potrebno obrazovanje koje pomaže ljudima da postanu slobodni, neovisni mislioci s jakim moralnim kompasom, spremni slijediti vlastitu potragu za smislom života. Iz tog razloga objavljujemo vlastiti časopis i organiziramo javne aktivnosti poput godišnjeg Nexus predavanja i Nexus konferencije. Pozivam sve vaše čitatelje da postanu dio naše međunarodne zajednice članova!

Express: Prije desetak godina Geerta Wildersa ste proglasili "prototipom suvremenog fašizma". Već pola godine njegova stranka PVV sudjeluje u nizozemskoj vladi, no čini se da se u nizozemskoj politici nije puno toga promijenilo ... je li taj dojam točan? Taj dojam vjerojatno se temelji na potpunom neznanju o tome što se zapravo događa u mojoj zemlji. Još prije 14 godina, 2010., objasnio sam svojim sunarodnjacima da je Wilders suštinski suvremeni fašist jer provodi politiku koja ima sve karakteristike fašističkog načina razmišljanja: politiku laži, mržnje - posebice mržnje

Pretpostavljam da spadam među rijetke koji nisu previše impresionirani prilično površnim djelima tog samozvanog proroka Hararija, kojeg uopće ne smatram ljubiteljem mudrosti. Dio njegovih besmislica je i prijetnja umjetnom inteligencijom. Umjetna inteligencija predstavlja prijetnju jednako koliko i nuklearna bomba, a što je istina za bombu, to vrijedi i za AI: oboje su prijetnja ovisno o tome kako mi ljudi to koristimo, ili odbijamo koristiti

👉 **Umijeće postajanja čovjekom**
Rob Riemen, TIM press. Prijevod: Svetlana Grubić Samaržija

prema kulturi i obrazovanju - politiku ogorčenja, poticanje najnižih oblika nacionalizma, demagogiju i neprestano traženje žrtvenih jarača. Zbog toga imamo rezove u proračunu za umjetnost i obrazovanje, zbog toga imamo širenje mržnje prema muslimanima i imigrantima, zbog toga su rasizam, laži i ogorčenje sada svakodnevni dio politike nizozemske vlade. Iskreno se nadam da će hrvatsko novinarstvo početi bolje raditi svoj posao, jer ovaj vaš 'dojam' samo slijepo prati propagandni stroj Wildersa.

Express: Wilders je do prije nekoliko godina zagovarao izlazak Nizozemske iz Europske unije, a sada je, kako se čini, odustao od te ideje...

Molim vas, Darko, nemojte se šaliti! Odakle vam te gluposti? Wilders je obožavatelj Putina, ali dovoljno je pametan da to sada ne pokazuje previše javno. Europska unija, kao što biste trebali znati, duboko je podijeljena. Wildersov prijatelj, gospodin Orban, još je veći obožavatelj i prijatelj Putina. Svi su oni isti. Orban i Wilders zanimaju se za EU samo dok mogu profitirati od nje. Novac EU-a koji ide Mađarskoj izravno završava kod Orbanovih prijatelja. Nijednog od tih nacionalista nije briga za ideju Europe. To je bila tema predavanja Georgea Steinera na Nexus Lectureu, koje često citira predsjednik Emmanuel Macron - on se zaista brine o toj ideji.

Express: Smatrate li da je projekt Europske unije uspješan ili mu je potrebna reforma?

Kao što sam objasnio u drugom poglavlju svoje knjige "Vječiti povrtak fašizma", ova Europska unija nije ništa više od gospodarske unije, politički konstrukt bez duše koji nema nikakve veze s onim što prava ideja Europe jest.

Express: Živimo u vremenima novog preslagivanja globalne moći. Je li prošao vrhunac zapadne civilizacije? Pomiče li se ponovno klatno povijesti na Istok?

Poznata je izjava francuskog filozofa i pjesnika Paula Valéryja iz 1919. godine: "Sada ponovno znamo da su civilizacije smrtno." To je vrlo točno. Ne mislim da se Zapad, koji se pretvara da je civilizacija, ikada oporavio od užasa 20. stoljeća, za koji je i sam odgovoran. Nažalost, ne vidim ni mnogo civilizacije na Istoku. Objektivno, možemo reći da se suočavamo s dubokom krizom civilizacije. Dobra vijest je da povijest poznaje i prepo-

rode. Pretpostavljam da ste naslutili - moja je knjiga poput kapi vode u oceanu, mali doprinos toj renesansi.

Express: Također se vodi globalna rasprava između demokracije i autoritarnosti. U godinama nakon pada Berlinskog zida činilo se da je liberalna demokracija dokazala svoju superiornost i da će s vremenom čitav svijet prihvatiti taj politički sustav. Pokazalo se da su to bile samo puste želje. Danas čak i mnogi građani starih demokracija zagovaraju autoritarnu vladavinu. Koji su razlozi za taj gubitak prestiža demokracije? Trebamo li strahovati za njezinu budućnost?

Da, imamo mnogo razloga za strah od gubitka naše liberalne demokracije, prostora u kojem ljudi različitog podrijetla mogu živjeti zajedno u slobodi i harmoniji te prakticirati umjetnost postajanja čovjekom - drugim riječima, živjeti život ispunjen smislom i dostojanstvom, u skladu sa svojim bližnjima i majkom prirodom. Zašto se sve ovo dogodilo, kako će to utjecati na našu budućnost i kako to zaustaviti - upravo o tome govori moja knjiga.

Express: Prije dvije godine umjetna inteligencija je s pojavom ChatGPT-a ušla u mainstream. Kako vidite ulogu AI-ja u bliskoj budućnosti? U svojoj posljednjoj knjizi naslovljenoj - kao i vaš institut - "Nexus", izraelski povjesničar i filozof Yuval Noah Harari upravo umjetnu inteligenciju vidi kao najveću prijetnju budućnosti čovječanstva ...

Pretpostavljam da spadam među rijetke koji nisu previše impresionirani prilično površnim djelima tog samozvanog proroka Hararija, kojeg uopće ne smatram ljubiteljem mudrosti. Dio njegovih besmislica je i prijetnja umjetnom inteligencijom. Umjetna inteligencija predstavlja prijetnju jednako koliko i nuklearna bomba, a što je istina za bombu, to vrijedi i za AI: oboje su prijetnja ovisno o tome kako mi ljudi to koristimo, ili odbijamo koristiti. Mogu li vas podsjetiti da je dio civiliziranosti umijeće izgovaranja riječi NE! Ne smijete krasti, silovati, lagati, ubijati ili koristiti AI na štetan način. Ukratko: sudbina je u našim rukama. I pomaže ako sarlatane poput Hararija ne shvaćamo previše ozbiljno.

Express: Prema mnogim pokazateljima čovječanstvo danas živi bolje nego ikada u povijesti. S druge strane, živimo u vremenima obilježenim

ekonomskim i političkim krizama, nalazimo se pred ekološkom i klimatskom katastrofom, a možda nam prijeti i nuklearni holokaust. Koja je od te dvije prava slika današnjeg svijeta? Imamo li ikakvog razloga za optimizam?

Posjedujemo sposobnost uništiti ljudski rod, razaramo planet, suočavamo se s ratovima i povratkom fašizma; socijalna i ekonomska nejednakost veće su nego ikad ... pa što reći o 'mnogim pokazateljima' koji tvrde da čovječanstvo živi bolje

nego ikad u povijesti? Nema razloga za optimizam, ali ni pesimizam neće biti od velike pomoći. Ono što nam je potrebno je zdrava doza realizma, a zatim shvaćanje da ćemo u umjetnosti postajanja čovjekom pronaći izlaz iz ove trenutne krize naše civilizacije.

Ne mislim da se Zapad, koji se pretvara da je civilizacija, ikada oporavio od užasa 20. stoljeća, za koji je i sam odgovoran. Nažalost, ne vidim ni mnogo civilizacije na Istoku, kaže nam Rob Riemen

